This Question Paper consists 42 questions and 8 printed pages.
अस्मिन् प्रश्नपत्रे 42 प्रश्नाः एवम् 8 मुद्रित पृष्ठाः सन्ति ।

Roll No. | | | | | | | | | | | | |
अनुक्रमाङ्कः

Code No. 60/S/A
कूट सं.
Set - A

SANSKRIT
संस्कृतम्
(209)

Day and Date of Examination
(परीक्षादिवसः दिनाङ्कश्च) ______________________

Signature of Invigilators 1. ______________________
(निरीक्षकयोः हस्ताक्षरम्)
2. ______________________

सामान्य अनुदेशाः :

1 अनुक्रमाङ्कः प्रश्नपत्रस्य प्रथमपृष्ठे अवश्यमेव लेखनीयः ।

2 निरीक्ष्यताम् यत् प्रश्नपत्रस्य पृष्ठसंख्या प्रश्नानां संख्या च प्रथमपृष्ठस्य शीर्षे मुद्रितसंख्यानुसारमेव अस्ति। प्रश्नाः क्रमानुसारमेव सन्ति ।

3 वस्तुनिष्ठप्रश्नेषु (A), (B), (C) वा (D) विकल्पेषु कोऽपि एकम् उत्तरं चित्वा पृथक्रूपेण प्रदत्ते उत्तर–पुस्तिकामध्ये लिखेत् ।

4 वस्तुनिष्ठप्रश्नसहितं सम्पूर्णप्रश्नपत्रस्य उत्तराणि निर्धारितसमये एव लेखनीयानि ।

5 उत्तरपुस्तिकायां परिचयचिह्नम् अथवा कुत्रापि निर्दिष्टस्थानेतरस्थलेषु अनुक्रमाङ्कलेखनं सर्वथा वर्जितम् अस्ति ।

6 स्व–उत्तरपुस्तिकायां प्रश्नपत्रस्य कूट(कोड) संख्या **60/S/A - A** अवश्यं लेखनीया ।

SANSKRIT
संस्कृतम्
(209)

समयः होरात्रयम्] [पूर्णाङ्काः : **100**

निर्देशाः :

(1) अस्मिन् प्रश्नपत्रे **द्विचत्वारिंशत्** प्रश्नाः सन्ति ।

(2) प्रत्येकम् प्रश्नस्य समक्षम् अङ्काः सूचिताः ।

(3) **सर्वे** प्रश्नाः **अनिवार्याः** ।

खण्ड – क

1 योगेन किं रक्ष्यते ? **1**

(A) सत्यम् (B) धर्मः

(C) विद्या (D) कुलम्

2 शुनः कति गुणाः ज्ञातव्याः ? **1**

(A) त्रयः (B) चत्वारः

(C) पञ्च (D) षट्

3 भरतः रामं प्रसादयितुम् कुत्र आगतः ? **1**

(A) चित्रकूटे (B) भरद्वाजाश्रमे

(C) गंगातटे (D) अयोध्यायाम्

4 वासरान्ते किं पिबेत् ? **1**

(A) तक्रं (B) पयः

(C) वारि (D) उष्णजलम्

5 स्वाध्यायाभ्यसनं कीदृशं तप उच्यते ? **1**

(A) सात्विकम् (B) राजसम्

(C) शारीरम् (D) वाङ्मयम्

6 'बोपदेवः शिलाखण्डे किम् अपश्यत ?' अत्र रेखांकित पदे का विभक्तिः ? **1**

(A) प्रथमा (B) तृतीया

(C) सप्तमी (D) पञ्चमी

7 'कार्याणि उद्योगेन सिध्यन्ति' इत्यत्र 'कार्याणि' पदस्य कः मूलशब्दः ? 1

(A) क्रिया (B) कार्य

(C) कर्म (D) कारि

8 'दैत्यानामधिपः शक्रः <u>अभवत्</u>' अत्र अभवत् क्रियापदे कः लकारः ? 1

(A) लट् (B) लोट्

(C) लङ् (D) लृट्

9 'दौवारिकः <u>संन्यासिनं</u> दुर्गाध्यक्षस्य समीपे नेतुम् इच्छति ।' अत्र रेखांकित पदे कः मूलशब्दः ? 1

(A) संन्यस् (B) संन्यासिन्

(C) संन्यास् (D) संन्यासी

10 मत्स्यौ किं त्यक्त्वा अन्यत्र गतौ ? 1

(A) ग्रामं (B) वनं

(C) ह्रदं (D) परिवारम्

11 वृक्षेभ्यः कं शिक्षाद्वयं गृह्णीयात् ? 1+1=2

12 (i) भास्कराचार्यस्य जन्म कस्यां शताब्द्याम् अभवत् ? 1+1=2

(ii) भुवः परिधिः कियान् वर्तते ?

13 (i) कयोरपि द्वयोः ज्योतिर्विदोः नामानि लिखत । 1+1=2

(ii) रामेण कस्य वधार्थं समयः कृतः ?

14 अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत – 1×3=3

कण्वः – वत्से ! अलं रुदितेन । स्थिराभव । इतः पन्थानम् आलोकय । अस्मिन नतोन्नतमार्गे ते पदानि विषमीभवन्ति ।

शर्ङ्गरवः – भगवन् ! ओदकान्तं स्निग्धोजनोऽनुगन्तव्य इति श्रूयते । तदिदं सरस्तीरम्, अत्र सन्दिश्य प्रतिगन्तुमर्हति भवान् ।

कण्वः – शकुन्तले ! त्वं गुरुन् शुश्रूषस्व, परिजनेषु बाहुल्येन उदाराभव । समृद्धिषु अगर्विता भव । एवं आचरन्त्यः युवतयः गृहिणीपदं यान्ति ।

गौतमी – जाते ! एतत् खलु सर्वम् अवधारय ।

शकुन्तला – तात ! कथम् उन्मूलिता चन्दनलतेव देशान्तरे जीवितं धारयिष्यामि । (पादयोः पतति)

प्रश्नाः –

(i) पदानि कुत्र विषमी भवन्ति ?

(ii) कण्वः शकुन्तलां समृद्धिषु कीदृशी भवितुम् आशीर्वदति ?

(iii) उन्मूलिता चन्दनलता इव का अस्ति ?

15 अधोलिखितयोरेकस्य चरित्रचित्रणं पंचवाक्येषु संस्कृतेन कुरुत – 1×5=5

शक्ररूपः बोधिसत्त्वः **अथवा** दौवारिकः

16 प्रश्नान् उत्तरत – 1+1=2

(i) 'अपदो दूरगामी च' इति कस्य विषये उक्तम् ?

(ii) कमलानि कः विकासयति ?

17 (i) स्वधर्मवर्तितं किम् ? 1+1=2

(ii) पिता कस्मात् उच्चतरः ?

18 शरीरायासजननं कर्म व्यायाम उच्यते । 1+1=2

लाघवं कर्मसामर्थ्यं दीप्ताग्नेर्मेदसः क्षयः ॥

(i) किं कर्म व्यायाम उच्यते ?

(ii) दीप्ताग्निः केन भवति ?

19 "अत्र सीते त्वया दृष्टा तापसी ब्रह्मचारिणी ।" 1+1=2

(i) कः कां वदति ?

(ii) अत्र सीतया का दृष्टा आसीत् ?

20 अधोलिखितं पद्यं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत – 1×3=3

ध्यानं हित्वा बहिरेहित्वं त्यज तव कुसुमं त्यज धूपम् ।

पश्यं स्तिष्ठ स्वेदजलार्द्रस्तान्निकटे कार्यक्षेत्रे ॥

(i) कविः किं त्यक्तुं कथयति ?

(ii) कविः जनं केन रूपेण स्थातुं कथयति ?

(iii) जनः कुत्र तिष्ठेत् ?

21 अधोलिखितश्लोकस्य अन्वये रिक्तस्थानपूर्तिं कुरुत – 1×3=3

यातयामं गतरसं पूतिपर्युषितंच यत् ।

उच्छिष्टमपिचामेध्यं भोजनं तामसप्रियम् ॥

अन्वयः –

यातयामम्, ___(i)___, पूतिपर्युषितम्, उच्छिष्टम् अपि च ___(ii)___ भोजनम् ___(iii)___ ।

22 रेखांकितपदमाधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत – 1+1=2

(i) दौवारिकः प्रभुवर्यस्य आदेशं पालयति ।

(ii) त्वया सत्यमभिहितम् ।

23 कः कं प्रति कथयति ? **1+1=2**

(i) आर्य, त्वर्यतां, अस्मद्रथं तत्रैवनयतु ।

(ii) मनः शीघ्रतरं वातात् ।

24 रिक्तस्थानपूर्तिं कुरुत – **1+1=2**

(i) सत्यवानबलः ____________ सबलात् सत्यवर्जितात् ।

(ii) ____________ गुरुतरा भूमेः ।

25 अधोलिखितं पद्यं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत – **1×3=3**

निर्ममो नित्ससत्त्वस्थो मिताशी सुस्मिताननः ।
सुकत्तत्रः शिशुप्रेमी पितेवाश्रमवासिनाम् ॥

(i) अत्र कस्य आश्रमस्य चर्चा अस्ति ?

(ii) तत्र आश्रमवासिनां पिताइव कः आसीत् ?

(iii) तस्य महात्मनः कृते प्रयुक्तं विशेषणद्वयम् लिखत ।

26 अधोलिखितं पद्यं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत – **1×3=3**

ईसावास्यमिदं सर्वं यत्किञ्च जगत्यां जगत् ।
तेन त्यक्तेन भुंजीथाः मा गृधः कस्यस्विद्धनम् ॥

(i) इदं जगत् सर्वं केन व्याप्तम् अस्ति ?

(ii) वस्तूनाम उपयोगः कथं कर्त्तव्यः ?

(iii) कस्यचिद् अन्यस्यधनं प्रति कीदृशः भावः भवेत् ?

27 कस्यचिदेकस्य पाठस्य सारांशं पंचवाक्येषु संस्कृतेन लिखत – **1×5=5**

कर्तव्यनिष्ठा

अथवा

त्याज्यं न धैर्यम्

खण्ड – ख
(अनुप्रयुक्त व्याकरणम्)

28 अधोलिखितानां वर्णानाम् उच्चारणस्थानानि लिखतः – $\frac{1}{2}\times 4=2$

ह, य, ष, त ।

29 रेखांकितपदेषु सन्धिच्छेदं कृत्वा संधिनाम लिखतः – 1×3=3

सर्वेन्द्रियाणि संयम्य । बह्वाशी स्वल्पसंतुष्टः ।

प्रभुभक्तश्च शूरश्च ।

30 संधिं कुरुत – 1+1=2

तत् + श्रुत्वा । उच्चैः + निश्वस्य ।

31 रेखांकितपदेषु कः मूलशब्दः काच विभक्तिः ? 1×2=2

(i) भार्या गृहे मित्रम् ।

(ii) त्वया सह यथोचितं व्यवहरिष्यति दुर्गाध्यक्षः ।

32 रिक्तस्थानेषु अंकानां स्थाने संख्यावाचकपदानि लिखतः – 1×3=3

(i) शरीरे ___(5)___ कर्मेन्द्रियाणि सन्ति ।

(ii) ___(1)___ ग्रामे बहुमत्स्यः ह्रदः आसीत् ।

(iii) ___(2)___ मत्स्यौ वसतः ।

33 रेखांकितपदयोः कः धातुः कश्चलकारः ? 1+1=2

(i) अहं मनोयोगेन पठिष्यामि ।

(ii) प्राणादयः प्रजापतिम् एत्य अपृच्छन् ।

34 रेखांकित शब्दयोः उपसर्ग–प्रत्ययौ चित्वा पृथक् लिखतः – 1+1=2

(i) क्रोधः सुदुर्जयः शत्रुः ।

(ii) असाधुः निर्दयः स्मृतः ।

35 अधोलिखितयोः समस्तपदयोः विग्रहं लिखतः – 1+1=2

गुणाश्रितः । नीलकमलम् ।

36 अधोलिखितविग्रहाणां कृते समस्तपदं लिखत – 1+1=2

(i) कृष्णः च असौ सर्पः ।

(ii) खड्गः पाणौ यस्यसः ।

37 रिक्तस्थानेषु किं पदं भविष्यति ? 1+1=2

(i) अपात्रेभ्यः __________ दानं व्यर्थं भवति । (दा + क्त)

(ii) ग्रामे __________ वहति । (नद + ङीप्)

38 कोष्ठगतशब्दस्य उपयुक्तरूपेण रिक्तस्थानानि पूरयत – 1×3=3

(i) __________ तुल्यः निधिः नास्ति । (दान)

(ii) __________ सर्वतः गृहाणिसंति । (नगर)

(iii) __________ नमः । (गुरु)

खण्ड – ग

(रचनाकौशलम्)

39 अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा प्रदत्त प्रश्नान् उत्तरत – 1×5=5

जन्मनः पञ्चमे सप्तमे वा वर्षे प्रायः विद्यारम्भः क्रियते । ततः चतुर्दश–षोडशना वर्ष पर्यन्तं विद्याध्ययनं क्रियते । इयम् अवधिः छात्रजीवनं कथ्यते । इयं कालावधिः अस्माकं भाविजीवनस्य आधारशिलात्वेन विद्यते । छात्रजीवने सर्वेः पूर्णनिष्ठया विद्याध्ययनं ज्ञानार्जनं च कार्यम् येन सुयोग्यतां प्राप्य जीवनयात्रायां सर्वे उन्नतिशालिनः सुखिनश्च भवेयुः । छात्रजीवने परिश्रमेण एव विद्यार्जनं भवति । अत एव कथ्यते विद्यार्थिनः कुतः सुखम् ।

प्रश्नाः –

(i) विद्यारंभः कदा क्रियते ?

(ii) विद्याध्ययनस्य अवधिः का ?

(iii) भाविजीवनस्य आधारशिला का ?

(iv) 'अस्माकम्' इति पदस्य मूलशब्दः कः ?

(v) विद्यार्थिनः किं न लभन्ते ?

40 अधोलिखित विषयमधिकृत्य मञ्जूषापदसहायतया एकम् अनुच्छेदं लिखत – 1×5=5

अस्माकं देशः

मञ्जूषा
भारतम्, वयं, नागरिकाः, अस्य, भारते, राज्याः अनेकभाषा भाषिणः, विविध संस्कृतिवन्तः, अनेकपर्वोत्सवाः, मन्यन्ते, अनेका नद्यः, पर्वताः सुंदरं, जलवायुः

41 भवान् प्रमोदः, भवतां मित्रं विजयः अखिलभारतीय संस्कृत नाटक प्रतियोगितायां प्रथम पुरस्कारं लब्धवान् तदर्थं तं प्रति मंजूषायां, प्रदत्तैः शब्दैः रिक्तस्थानानि पूरयित्वा शुभकामना पत्रं लिखतु । **1×5=5**

मुम्बइतः

तिथि :______

प्रिय मित्र विजय,

सस्नेह नमस्ते ।

श्रुतम् मया यत् ________ अखिलभारतीय नाटक प्रतियोगितायां प्रथम पुरस्कारं ________ इति महतः ________ विषयः तदर्थम् अस्माकं शुभकामनाः ________ । भविष्ये अपि एवमेव अभिनयकार्यक्रमेषु ________ स्थानं प्राप्नुयात् इति कामये ।

मंजूषा
लब्धवान्, भवान्, स्वीकरोतु, प्रमोदस्य, उत्तमं ।

42 अधोलिखितं चित्रं दृष्ट्वा मंजूषापदसहायतया पञ्च वाक्यानि संस्कृतेन लिखत – **1×5=5**

मञ्जूषा
षड्ऋतवः, तेषु, ऋतुराजः, वसन्तः, प्रधानः सर्वोत्तमः, सुखकरः, हितकरः च, अयं ऋतुः, काम देवस्य मित्रं, मन्यते, जनाः, पशु पक्षिणः भवंति, प्रमुदिताः, नवपल्लवानि, पुष्पाणि, पादपेषु, प्रकृतौ, नवचेतना, मनोरमः, ऋतुः ।